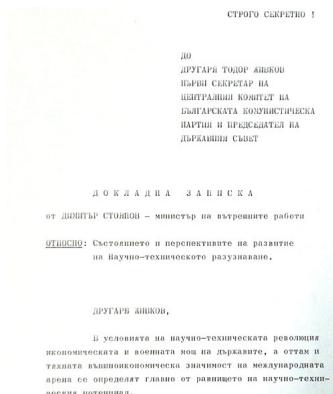

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

В секцията [„Системата ДС”](#) сайтът [Държавна сигурност.com](#) представя част 5 от поредицата, посветена на дейността на Първо главно управление (ПГУ) на ДС.

[Част 1](#) е за разузнаването в първите години след 9 септември 1944 г.

[Част 2](#) разкрива подчинеността и зависимостта на ПГУ от КГБ.

В [част 3](#) се хвърля светлина върху методите и средствата, използвани от българското разузнаване при комунизма за неутрализиране на противници чрез остри мероприятия.

[Част 4](#) проследява някои от основните насоки на развитие на ПГУ през 70-те и 80-те години на миналия век.

Част 5 е за Научно-техническото разузнаване.

Държавна сигурност използва специално създадени фирми за прикритие на тайни операции, с които се нарушава технологичното ембарго, наложено от Запада след Втората световна война. Дейността на тези фирми е дълбоко засекретена и е извън контрола на Министерството на външната търговия (МВТ), отговарящо за търговски дружества с българско участие зад граница.

Фирмите на комунистическото разузнаване стават известни след промените през 1989 г. като т. нар. неявни фирми на Първо главно управление на ДС (разузнаването). Създаването им започва през втората половина на 70-те години и продължава през 80-те. Образувани са от научно-техническото разузнаване към ПГУ.

⋮

По примера на големия „брат” КГБ

Ограниченията в трансфера на технологии от западните държави към съветския блок са наложени още в началото студентата война. През 1949 г. е създаден КОКОМ – Координационен комитет за многостранен контрол на износа. Той е натоварен с изработването на единна западна стратегия по проблемите на преноса на технологии и търговията с Москва и сателитите ѝ.

СССР се опитва да навакса изоставането в технологичното развитие чрез шпионажа. В КГБ е обособено специално управление „Научно-техническо разузнаване“, чиято задача е да краде технологии от развитите западни страни както за подпомагане на съветската военна промишленост, така и за развитие на други ключови отрасли на икономиката. В периода на студентата война КГБ бележи много по-големи успехи в събирането на научно-техническа информация за главния противник (САЩ, б.а.), отколкото при проникването във федералното правителство.

През 1963 г. отделът за научно-техническа информация при съветското ПГУ получава статут на управление „Т“. Повечето от задачите му се определят от Военнопромишлената комисия, която отговаря за военното производство и вниманието ѝ е почти изцяло погълнато от американските оръжия и високи технологии, като останалата част от света остава извън кръга на интересите ѝ. В началото на 60-те години над 90 на сто от задачите, поставяни от комисията, се отнасят до главния противник.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

Според оценките на ЦРУ в тази широкомащабна дейност са ангажирани около 100 000 души само за превеждане на техническата документация. *„Достъпът до западни технологии несъмнено беше за руснаците спасителен пояс. Така те разрешаваха редица свои затруднения в промишлената сфера“*, заявява Уилям Шнайдър, бивш заместник държавен секретар по проблемите на военната помощ и технологиите при президента Рейгън.

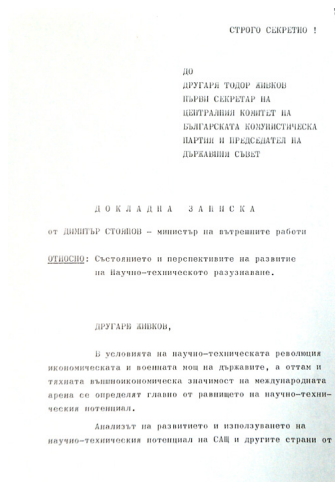
Военнопромишлената комисия контролира фонд от 1,4 млрд. долара, предназначен за доставянето на желаните технологии и провеждането на разузнавателни операции. Сред научно-техническата информация от САЩ, до която КГБ успява да се добере, са сведения за технологии, свързани със самолетостроенето и производството на ракети, турбореактивни двигатели, транзистори, радиоелектроника, химическо производство и металургия, компютри. СССР има огромна икономическа изгода от технологичния трансфер.

По думите на Стеф Халпър, изпълнителен директор на американския Междуведомствен комитет за технологичен трансфер, от данните на разузнаването става ясно, че *„СССР беше взел стратегическо решение да избягва изразходването на средства за научно-развойна дейност и да се снабдява със западни технологии чрез кражба и нелегални покупки. За целта беше създаден голям щаб със задачата да обобщава нуждите на производствените обединения от нови технологии и да посочва приоритетните области за кражби от Запада. Технологичният трансфер вероятно спестяваше на съюза десетки милиарди долари годишно от икономии в областта на научно-техническата и развойната дейност“*.

През 60-те и 70-те години НТР на КГБ има известни успехи, в резултат на които Съветският съюз действително спестява значителни средства, както и време на съветските учени за изследвания и експерименти. Същата тактика прилага и Политбюро на ЦК на БКП, като една от функциите, поставени на Първо главно управление на ДС, е да придобива и да предоставя научно-техническа информация от значение за развитието на българската икономика.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

Българското Научно-техническо разузнаване и електрониката

За година на създаването на българското Научно-техническо разузнаване (НТР) се смята 1964 г., когато в структурата на Първо управление на ДС е обособен самостоятелен 07 отдел „Научно-техническо разузнаване“. За негова основа служи изведеното през 1959 г. от 13-ти отдел „Икономически“ научно-техническо отделение.

Промяната е базирана на общото преструктуриране на разузнаването, което през 1963 г. получава първия цялостен нормативен документ за дейността си, приет от Секретариата на ЦК на БКП. В секретната от особена важност докладна записка до Политбюро тогавашният министър на вътрешните работи Дико Диков посочва: *„Във връзка с направените в управлението структурни изменения в новия проект се дават конкретни задачи на новосъздаденото отделение за научно-техническо разузнаване“.*

Една от задачите, които се поставят на Първо управление на ДС с нормативния документ от 1963 г., е *„придобиване на научно-технически информации, имащи практическо значение преди всичко за народното стопанство на НРБ и социалистическите страни - членки на СИВ; придобиване на информация по теоретически въпроси на науката и техниката и образци и данни за новите открития на капиталистическите страни във военнотехническата област“.*

За нуждите на икономиката председателят на Държавния комитет за наука и технически прогрес (ДКНТП) е задължен всяка година да изпраща на министъра на вътрешните работи списък от проблемни въпроси, които разузнаването да има предвид при планирането на операциите за придобиване на научно-техническа информация от развитите капиталистически страни. По това време председател на ДКНТП е проф.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

Иван Попов, член на Политбюро на ЦК на БКП.

Той се смята за един от създателите на българското научно-техническо разузнаване и редица негови инициативи дават тласък на развитието му. В този период Попов е ключовата фигура, която координира дейността на разузнаването, на държавните ведомства, свързани с икономиката, и българската техническа мисъл. Като учен има особени заслуги за създаването и развитието на българската електроника и е смятан за бащата на българската електронноизчислителна техника, а впоследствие е и министър на машиностроенето.

През 1963 г. Секретариатът на ЦК на БКП приема, че по линия на научно-техническото и икономическото разузнаване трябва да се вербуват *„сътрудници на научноизследователски институти и центрове; инженерно-технически персонал на фирмите и лицата, имащи достъп до научни и технически открития и до секретните материали на същите; лица, които притежават данни относно основни икономически обекти“*.

НТР използва секретни сътрудници, служители на МВНР, МВТ, Българската телеграфна агенция и други ведомства, командироваани в капиталистически страни. Използва посещенията и на научни и стопански делегации в западни страни.

Акцентът върху дейността на НТР съвпада и с полагането на основите на българското машиностроене и особено на българската електроника, която в развитието си изпитва нужда от нови западни технологии. За начален етап на електрониката в България се смята пускането на слаботоковия завод през 1949 г. Вторият етап е през 60-те години, когато от този завод се отделят 12 предприятия – 11 в провинцията и завод „Електроника“ в София. Третият по-сериозен етап започва с развитието на изчислителната техника след средата на 60-те и обособяването на Министерството на електрониката през 1973 г.

Възходът на електрониката става в период, в който България си е осигурила суровинна база с новия договор за сътрудничество и взаимопомощ със СССР от 1967 за следващите 10 години. През различните етапи от развитието ѝ в нея се обособяват няколко подотрасъла:

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

- съобщителна техника и битова радиоелектроника;
- градивни елементи с направления полупроводникови елементи и пасивни електронни елементи;
- приборостроене и автоматизация.

Ключовото направление обаче е изчислителната техника. *“Като най-голяма заслуга считам създаването и развитието на електрониката и по-точно на електронноизчислителната техника. Началото беше поставено през 1965-1967 с решение на Политбюро по мое предложение, като бяха отпуснати 120 млн. лева за организиране на производството и на изследователската дейност“*, посочва проф. Иван Попов. В течение на две години са изградени редица нови предприятия и един научноизследователски институт. Това е една от предпоставките, с помощта на които НРБ печели специализирането в тази област в рамките на СИБ.

На Септемврийския пленум на ЦК на БКП през 1969 г. се взема решение за ускоряване на процеса на концентрацията на производството на научните и на техническите изделия; за модернизация и внедряване на автоматизирани системи на управление и електронноизчислителна техника. По доклад на проф. Иван Попов се предлага нов структурен модел на стопанското обединение за автоматизирани системи за управление. Така се създава ДСО “Изчислителна и организационна техника – ИЗОТ.

Развитието на НТР

Паралелно с българската електроника се развива и НТР. През 1965 г. правителството приема строго секретно решение за създаването на отдел „Научно-техническа информация“ към Държавния комитет за наука и технически прогрес със задача *„да получава, обработва и се грижи за внедряването на материалите, получавани по линия на научно-техническото разузнаване“*.

Решението е взето на базата на строго секретен доклад на проф. Иван Попов,

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

председател на ДКНТП, и ген. Ангел Солаков, председател на Комитета за държавна сигурност, до премиера Тодор Живков.

В документа се посочва, че НТР *„дава възможност постиженията на водещи капиталистически фирми и научноизследователски институти, които не могат да се получат чрез закупуване на лицензи или по друг начин, по-бързо, с по-малко материални средства и научно-технически опит да станат наше достояние и умело да се използват за нуждите на социалистическото строителство“*. Още през 1962 г. ДКНТП е създаден сектор по обработване на получените материали, но това се прави само от един щатен служител и е недостатъчно.

През 1966 г. Секретариатът на ЦК на БКП увеличава щата на разузнавачите от НТР, като отпуска 30 офицерски и две сержантски длъжности. През следващата година започва изпращането на оперативните работници на едногодишна школа в КГБ.

През 1973 г. Политбюро на ЦК на БКП приема нов устройствен документ за дейността на разузнаването, което заменя предишния от 1963 г. Със строго секретния от особена важност документ висшият партиен орган определя, че разузнавателното управление е предназначено да придобива различна разузнавателна информация, включително и научно-техническа, *„необходима на ЦК на БКП и висшите държавни органи на държавната власт при решаване задачите на външната политика, сигурността на страната и при изграждането на развито социалистическо общество“*. Пред ПГУ е поставена задача да прониква в научно-техническите учреждения на Турция, Гърция, САЩ, Англия, ФРГ, Франция, Италия и НАТО, както и да придобива *„секретна информация и образци от най-новите научно-технически, конструкторски и технологически постижения на напредналите капиталистически страни“*.

Разузнавателното управление изпраща оперативни работници в задграничните български официални учреждения и представителства, както и в смесени дружества, международни организации, учебни заведения, институти и други, където се допускат български граждани. Документът указва, че основните обекти на научно-техническото разузнаване са *„военни институти и предприятия, научно-изследователски центрове и институти, висши учебни заведения, инженерно-технически организации в съюзи, лаборатории, предприятия и заводи, организации за регистриране на патенти и др.“*

Основната подготовка на оперативните работници се извършва в специализираната

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

разузнавателна школа на КГБ в Москва. За прикриването им и за придобиване на необходимата квалификация по линия на официалните ведомства ПГУ изпраща на работа свои оперативни работници в МВНР, МВТ, Комитета за наука и технически прогрес, Комитета за приятелство и културни връзки в чужбина, Комитета за отдых и туризъм при МС, научни институти, висши учебни заведения и други учреждения и организации.

Сътрудничеството със съветското разузнаване

С КГБ не е свързана единствено подготовката на кадрите в НТР. През 70-те години се утвърждава практиката на интензивен обмен на разузнавателни данни между двете страни, както и на извършването на двустранни операции. Още с първия по рода си перспективен план между разузнаванията на НРБ и СССР от 1972 г. в раздела за НТР е посочено, че планираните обекти за проникване са общо 31. Отчетено е, че *„в различни страни беше активираната работата с осем агента, от които се получава ценна устна и документална информация. За отбелязване е резултатната работа с „Ханц“ и „Фредерик“, от които се получава ценна научно-техническа информация, а от агент „Хамлет“ се получава такава, свързана с военните проблеми. Подготвени бяха 10 секретни сътрудници от български произход, които са внедрени като специалисти в различни обекти и от които също се получава документална информация. За отчетения период са получени общо 1461 НТР-информации, от които 459 са предадени на съветските другари. Като особено ценни са определени 150, а ценните са 420“.*

През 1975 г. е подписан нов перспективен план между двете разузнавания, с който обменът на важни данни по линия на НТР се затвърждава. В строго секретния документ е посочено, че *„двете разузнавания ще работят постоянно за разширяване на своите агентурни възможности с цел получаване на материали и образци, които имат важно значение за отбраната, и за най-новите научно-технически постижения на САЩ и техните съюзници от НАТО в областта на електронноизчислителната техника“.* По линия на НТР българското и съветското ПГУ си поставят за цел да *„съсредоточат усилията си за разширяване на агентурните възможности в САЩ, ФРГ, Италия, Франция, Швейцария и Япония за агентурно проникване в научноизследователските органи и агенции на НАТО“, както и в „научноизследователските институти, експериментални бази и производствени предприятия на капиталистическите страни“.*

В един от отчетите на разузнаването от този период са посочени и конкретните

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

изражения на взаимодействието с КГБ по тази линия:

„В изпълнение на перспективния план през 1975 са изпратени на съветските другари 647 научно-технически информации и 42 образци. 12 процента от тях е по-конкретни военно-стратегически задачи. За същия период от съветските другари сме получили 124 материали. През 1975 г. по линия на НТР съвместно с ПГУ-КГБ са разработени общо 30 обекта за проникване. В САЩ – 4, Англия – 4, Япония – 3, ФРГ – 4, Франция – 4, Италия – 5, Австрия – 6. “

Методите и способите на действие са споделяни на най-високо професионално равнище. В едно свое изложение пред Колегиума на МВР вътрешният министър Димитър Стоянов излага подхода на КГБ, споделен пред него от ръководителя на съветския комитет Юрий Андропов:

„По линия на НТР работата се провежда както в самите САЩ, така и в трети страни. В това отношение се използват възможностите на различни фирми.“ Други архивни материали на ПГУ разкриват постоянния обмен на придобити научно-технически данни от двете разузнавания. В един отчет от 1977 например се посочва, че „през 1976 на ПГУ-КГБ са изпратени 716 информации по линия на НТР. За същия период от ПГУ-КГБ са получени 189 информации по линия на НТР“.

Подробни указания не са давани само от Андропов. През юни 1975 г. в София пристига

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

шефът на ПГУ-КГБ ген. Владимир Крючков. Пред българското разузнаване той посочва необходимостта от активизиране на НТР. Изводите, които ПГУ прави, са следните: *„Като най-важна, главна задача се определя разширяването на агентурните възможности с цел получаване на информация, материали и образци, които имат важно значение за отбраната и по-специално за най-новите научно-технически постижения на САЩ и техните съюзници от НАТО в областта на ракетостроенето, лазерното, бактериологичното, химическото, биологичното и термоядрено оръжие, космическата и електронно-изчислителната техника, самолетостроенето, използването на атомната енергия за мирни цели.*

В разговорите, които водихме, съветските другари подчертаха многократно важността на този проблем. Да не се допусне противникът да ни изпревари в производството на тези качествено нови видове оръжия, с които ще наруши равновесието във въоръжението. Тук трябва да се подчертае, че в това отношение работата ни е незадоволителна. Миналата година само 6 процента от информацията на НТР е от военен характер“. Българското разузнаване заключава: *„Агентурният апарат по брой и качество не задоволява. Малко са агентите с добри разузнавателни възможности в обектите за проникване.“*

Архивите на разузнаването разкриват, че понякога обменът на важни информации между българското и съветското е бил директен и в двете посоки. Това се потвърждава в отчетите на ПГУ:

„За 1976 продължи успешното развитие на информационния обмен между НТР на НРБ и СССР. На съветските другари бяха изпратени общо 716 материали в това число 505 материали от агент „Делон“, предадени директно за ползване в СССР“.

От съветските другари получихме 189 информации. От тях 26 за секретно ползване, 35 за служебно, 128 за официално ползване и 59 бюлетини. От НРБ са изпратени в СССР 185 научно-технически информации по военната промишленост, което е 26 процента от

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

предадената на руснаците информация за година по линия на научно-техническото разузнаване.

От друг строго секретен документ от края на 70-те години става ясно, че съветското разузнаване е подпомагало българското с информация, която е използвана успешно в различни отрасли на икономиката: *„Значително количество ценна научно-техническа информация получихме от съветското разузнаване, болшинството от която намира приложение в нашето производство и особено в електротехниката и химията. Съдействие и помощ ни беше оказана и за доставянето за НРБ на ембаргово оборудване.“*

НТР под ръководството на Огнян Дойнов

За преодоляването на все по-големите ограничения на ембарговата политика на Запада с решение на Министерския съвет под контрола на НТР е създадена специализирана външнотърговска дирекция „Производствено сътрудничество“. По предложение на ръководството на МВР и ДКНТП Бюрото на Министерския съвет през 1973 одобрява „Основни положения за изграждането на Подсистема за научна, техническа и икономическа информация с ограничено разпространение“.

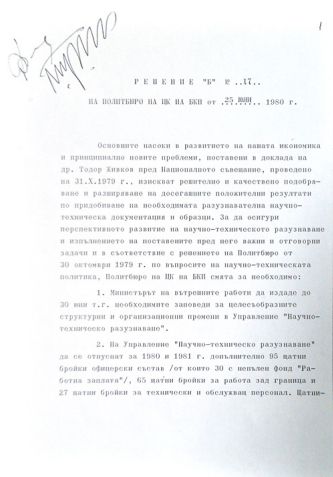
Целта е да се повиши ефективността от дейността на НТР по планирането, придобиването, обработването и внедряването на тази информация. Основният координиращ орган на подсистемата е Центърът за приложна информация (ЦПИ), който е включен организационно в Централния институт за научна и техническа информация (ЦИНТИ) към ДКНТП, ръководен и обезпечаван кадрово от НТР.

През 1973 г. министърът на машиностроенето проф. Иван Попов е освободен от поста, а министерството е разделено на две – Министерство на електрониката и Министерство на машиностроенето. На политическата сцена изгрява звездата на Огнян Дойнов. Той бързо се издига в Министерския съвет и в Политбюро. През втората половина на 70-те години Дойнов вече пряко отговаря за българската електроника и е висшето политическо лице, което координира и дейността на научно-техническото разузнаване в тази област.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

През 1977 г. Дойнов поема ръководството на работната група за координация и внедряване на научно-техническия прогрес. Тя е оперативният орган на Партийно-държавната комисия по научно-техническа политика с председател Тодор Живков. От 1977 г. Дойнов поема стратегическото ръководство на НТР до 1987 г., когато Андрей Луканов заема мястото му.

Форсиране на научно-техническия шпионаж през 80-те години

След икономическата криза и състоянието на неплатежоспособност, която НРБ преживява през 1977-1978 г., следва нова промяна в мащабите на дейността на НТР, чрез която БКП се опитва да реши някои от все по-задълбочаващите се проблеми в икономиката. През 1980 г. Политбюро на ЦК на БКП издига НТР в самостоятелно управление в рамките на Първо главно управление на ДС.

Решението е взето след националното съвещание през октомври 1979 г., на което Тодор Живков изнася специален доклад.

В него са застъпени новите основни насоки на икономиката и новите проблеми, които налагат „решително и качествено“ подобряване и разширяване на дотогавашните, оценявани положително, резултати по придобиване на необходимата разузнавателна

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

научно-техническа документация и образци. За да се осигури изпълнението на новите задачи, Политбюро нарежда реструктурирането на НТР в управление „Научно-техническо разузнаване“ (УНТР).

То е значително подсилено кадрово, като на практика съставът е увеличен двойно. За 1980 г. и 1981 г. Политбюро одобрява отпускането на допълнителни 95 щатни бройки офицерски състав, 65 щатни бройки за работа зад граница и 27 щатни бройки за технически и обслужващ персонал. За началник на УНТР е назначен ген. Георги Манчев, който става и зам.-началник на ПГУ.

Партийното решение за разрастването на НТР се предхожда от секретна докладна на вътрешния министър Димитър Стоянов до Тодор Живков.

В нея се посочва, че анализът на развитието и използването на научно-техническия потенциал на САЩ и останалите страни от НАТО се разглежда като едно от основните средства за осъществяване на политически решения, насочени към изменение на стратегическия баланс на силите.

Това обуславя по-широкото използване на фундаментални и приложни изследвания за създаването на нови системи и видове оръжия. Динамиката на развитието се отразява и на инвестициите за научноизследователска дейност. В САЩ през 1980 г. в държавния и в частния сектор са инвестирани общо около 42 млрд. долара срещу 28 млрд. през 1972 г.

Министърът докладва и за друга тенденция – все по-увеличаващото се засекретяване и защита на информацията. Докато в периода на чисто фундаменталните изследвания засекретяването обхваща 5-10 процента, в периода на инженерните разработки и нови открития процентът е 80. *„Развитието на нашата икономика, обективно нарасналите изисквания, свързани с развиващата се научно-техническа революция, и отговорните задачи, поставени от ЦК на БКП, изискват придобиването на огромна информация за най-новите постижения в света, особено в тези сфери, където се очакват важни открития и изобретения“*, посочва министър Стоянов.

Всичко това определя необходимостта от допълнително укрепване и разширяване на

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

НТР. Като основен проблем е посочен недостатъчният брой оперативни работници. За пример е дадено направление „Електроника“, в което работят общо 42 оперативни работници, от които 20 зад граница. Недостигът на разузнавачи в другите направления е още по-голям.

Към 1980 г. НТР има по щат 98 оперативни работници и 10 служители технически персонал. То извършва разузнавателна дейност в САЩ, Япония, ФРГ, Англия, Франция, Италия, Австрия, Канада. От същата година обсегът му се разширява и на територията на Швеция, Швейцария, Холандия, Индия и Испания. Основното средство е вербовката на агентура в средите на чужди учени и специалисти. Те са привлечени „за оказване на конкретна техническа помощ при внедряването на нови технологии у нас по задачи на електротехниката, химическата промишленост и селското стопанство“. Използват се и български специалисти, които пътуват по различни покани на Запад.

И през 80-те години НТР продължава работи в още по-тясно взаимодействие с Управление „НТР“ при Първо главно управление на КГБ. „В редовно провежданите делови и работни срещи се обменя опит и информация по основните обекти за проникване и главните направления на дейността на науката и техниката“, се посочва в секретния документ. Отчетено е, че *„от създаването на отдела са придобити общо 160 600 броя документална информация, голямо количество образци и модели в областта на военната проблематика, електрониката, химията, машиностроенето, роботиката, биологията, селското стопанство и в икономическата област“*.

НТР оказва и съществена помощ на химическата и микробиологическата промишленост, като придобива значително количество технологична документация, щамове, образци и техническа помощ чрез чужди специалисти. Предадена е ценна информация за роботиката, хидравликата, корабостроенето, за обезпечаването на безаварийната работа на атомни централи и др.

НТР участва в изпълнението на програмата „Електроника – С“. Придобити са 487 броя документация с общ обем от 38 582 страници и са доставени 102 образца, които се използват в разработките на нови технологии и конструкции по проектите „Микроелектроника“ и „Изчислителна техника“. „За периода 1981-1986 г. по оценки на нашите потребители ефектът от НТР се изчислява годишно на 580 млн. долара. Това означаваше, че такава стойност щяха да имат технологиите, ако ги бяхме купили. Заедно с това са спестени хиляди човечески часове труд“, посочва Георги Манчев. От НТР обаче никога не посочват бюджета, с който са разполагали, нито средствата, хвърлени за купуването „под масата“ на част от технологиите.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

Въпреки удвоената мощ на УНТР то не успява да компенсира тромавата и бюрократична планова икономика, нито да предотврати все по-честите трусове от острия валутен недостиг, който НРБ започва да изпитва след 1977 г.

Новите ембаргови ограничения на САЩ

Дори и с удвояването на шпионажа по линия на НТР и с откраднатите от него западни технологии БКП не е в състояние да се справи с икономическото положение в страната. Точно когато в началото на 80-те години Политбюро поставя пред УНТР нови задачи, САЩ предприемат серия от мерки, с които на практика е затворен кръгът от възможности за заобикаляне на технологичното ембарго от Източния блок.

Инициативата е подета от Роналд Рейгън след избирането му за президент през 1981 г. Рейгъновата администрация изготвя и последователно прилага няколко ключови инициативи, които стават основата на цялостната стратегия на американската политика за икономическа и ресурсна война срещу съветския блок. Целите на предприетата офанзива са набелязани в серия свръхсекретни директиви за националната сигурност, подписани от американския президент в периода 1982-1983.

Едно от направленията, по което САЩ стягат обръча около социалистическия лагер, са именно технологиите. В началото на 1982 г. американската страна предлага три промени в КОКОМ. Първата е по-стриктно прилагане на забраната за търговия с най-нови технологии със СССР, включително компютри и електроника, фиброоптика, полупроводници и металургични технологии, а също така ограничаване на строителството на европейски промишлени предприятия на територията на страните от съветския блок, което би допринесло за увеличаването на съветската военна мощ или за подготовката на кадри.

Второто искане е всички спогодби със страните от СИВ на стойност над 100 милиона долара задължително да се представят на КОКОМ за одобрение, за да е сигурно, че няма да има трансфер на технологии. Това означава Вашингтон да получи право на вето върху европейската търговия с Москва. Третото предложение представлява първият по-сериозен опит да се разшири списъкът на ембарговите стоки след създаването на

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

КОКОМ. Въпреки нежеланието на някои от европейските съюзници да възприемат американската позиция САЩ продължават да действат твърдо. В резултат на активните дипломатически совалки е изработена обща стратегия в рамките на КОКОМ. Членовете на комитета приемат над 100 забележки от САЩ, отнасящи се до износа за съветския блок.

През юли 1984 г. КОКОМ допълва списъците с ембаргови технологии. Добавени са компютърен софтуер, телекомуникационни системи и малки компютри за военни цели. Контролът е затегнат още повече, особено при реекспорта през трети страни, където членовете на КОКОМ се съгласяват до координират усилията си. Оттук нататък получаването на западни технологии става извънредно трудно.

По същото време българската комунистическа върхушка натоварва УНТР с нови задачи, опитвайки се да избегне затягането на технологичните ограничения и неминуемите отрицателни последствия от политиката на САЩ и съюзниците ѝ в НАТО.

Непосилните задачи пред НТР

През 1984 г. Партийно-държавната комисия по научно-техническа политика към ЦК на БКП съставя дълъг списък с технологични доставки, чието осигуряване става приоритет за НТР. Една част от тях засягат елементната база, която българската електроника не е успяла да изгради и затова хвърля милиони в конвертируема валута за купуване на липсващите части. Списъкът съдържа следните елементи:

- рецептури, технологии и оборудване за производство на нови материали, в това число фина керамика, ферити и магнитни материали, стъклокомпозитни материали и специални сплави за нуждите на електронната промишленост;
- технологии и оборудване за производство на изчислителна техника, средства и системи за автоматизация;
- технологии и оборудване за получаване на свръхчисти химикали, полупроводникови материали и метали;
- рецептури и технологии за производство на органични и неорганични продукти на

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

финия синтез за нуждите на малотонажната химия, биохимията, фармацевцията;

- технологии за производство на модифицирани полимерни материали и пластмаси, в това число и за производство на модификатори, пласификатори, оцветители и др.;
- доставка на системи за автоматизация на проектирането на интегрални схеми по поръчка;
- оборудване на производството на електронни елементи и полуфабрикати за тях;
- образци и конструктивна документация за матрични, векторни, символни и други специализирани процесори и програмни продукти за тяхното използване в автоматизацията на конструирането и проектирането на сложни изделия, за разработването на нови материали, електронни елементи, биопродукти, изчислителна техника;
- доставка на програмно осигуряване, което да осигури многократно разширяване на областите на приложение на изчислителната техника и да повиши ефективността от нейния износ;
- образци за специалното производство и преди всичко електронни системи за управление на оръжията и войските, образци на военна техника в областите, в които е специализирана страната, образци и технологии за производството на специфични материали за военна техника.

Организацията на изпълнението на спуснатите задачи е поверена на Огнян Дойнов, на вътрешния министър Димитър Стоянов и на министъра на външната търговия Христо Христов. Целта на комисията е да се запази „водещото място, което нашата страна има в производствата, в които сме се специализирали, за ускорено внедряване на авангардни технологии в тези производства и за укрепване на отбранителната мощ на страната“.

Дотогава държавната политика на комунистическа България не включва в тактиката си решения, с които износът на електроника да се обърне към западните пазари, и усилията за развитието на този сектор се ограничават единствено в надпреварата за техническо предимство само в рамките на социалистическия лагер.

Съветският блок никога не е успява да настигне Запада или поне да се доближи до него. Според различни оценки в края на комунизма социалистическият лагер е с около 10 години назад. Това изоставане е валидно и за България и тенденцията проличава още през 60-те и 70-те години. То предопределя и едностранното развитие на електрониката в рамките на СИВ, тъй като българската електроника трудно може да

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

представи, от една страна, модерна и качествена продукция на западния пазар и, от друга, цената ѝ да е под стойностите на западното производство.

В програмата за развитие на българската електроника от 1986 г. е отчетено технологичното изоставане на Източния блок:

„В страните - членки на СИВ, е налице общо изоставане в областта на електрониката в сравнение с развитите капиталистически страни. Това се отнася както до нивото на крайната електронна продукция, така и до обезпечаващата я елементна база, микроелектроника и специфични материали и технологии. Това състояние на електрониката дава своето негативно отражение практически върху всички сфери на социалистическата икономика. Допълнително неблагоприятно въздействие оказва и широко налаганото ембарго за доставки от несоциалистическите страни на съвременни електронни съоръжения и технологии.“

От 1985 г., когато НРБ влиза в третата икономическа криза, започва обратна тенденция в електрониката – понижаване на приходите от нея. В международен план СССР започва да отказва прекалено завишената в ценово отношение българска продукция, като я замества с внос от ГДР или Чехословакия.

Във вътрешен план в страната липсват валутни средства за увеличаване на мощностите, а в същото време държавните субсидии в сектора са намалени в резултат на общата финансова криза. Предвиденият ръст на стоковата продукция не се постига и пада надолу. Въпреки това НТР е натоварено с извършването на няколко строго секретни операции, от които комунистическото управление се надява да спечели свежа валута.

Написано от Христо Христов
Понеделник, 04 Юли 2011 17:18

ПРЕМИНИ КЪМ ЧАСТ 5.1.